

УДК 338.43:006

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2021-5-12>**Мельник Т.Ю.***кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри цифрової економіки та міжнародних економічних відносин
Державного університету «Житомирська політехніка»***Овандер Н.Л.***кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри цифрової економіки та міжнародних економічних відносин
Державного університету «Житомирська політехніка»***Melnyk Tetiana***Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Digital Economics
and International Economic Relations
Zhytomyr Polytechnic State University***Ovander Nataliia***Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor,
Associate Professor of the Department of
Digital Economics and International Economic Relations
Zhytomyr Polytechnic State University*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СЕРТИФІКАЦІЇ ТА МАРКУВАННЯ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

REGULATORY AND LEGAL PROVIDING OF THE ORGANIC PRODUCTS CERTIFICATION AND LABELING IN UKRAINE

АНОТАЦІЯ

У статті здійснено аналіз статистичних даних щодо розвитку ринку органічної сільськогосподарської продукції. Наведені показники свідчать, що органічне виробництво в Україні швидко розвивається й є перспективною формою організації бізнесу. Обґрунтовано, що для розвитку сфери органічного виробництва та захисту як виробників, так і споживачів від фальсифікованої продукції важливим є нормативно-правове регулювання сертифікації та маркування органічних продуктів. Установлено, що протягом останніх років прийнято низку нормативно-правих документів, а також внесено зміни до чинних законодавчих актів, які регулюють сферу сертифікації та маркування органічної продукції в Україні. Проведений у статті аналіз сучасного нормативно-правового забезпечення свідчить, що завдяки прийнятим змінам Україна матиме власну систему сертифікації та маркування відповідно до національного законодавства, що сприятиме розвитку та прозорості вітчизняного органічного сектору та поліпшенню іміджу країни на світовій торговій арені.

Ключові слова: органічна продукція, сертифікація, орган сертифікації, маркування, державний логотип.

АННОТАЦИЯ

В статье осуществлен анализ статистических данных по развитию рынка органической сельскохозяйственной продукции. Приведенные показатели свидетельствуют, что органическое производство в Украине быстро развивается и является перспективной формой организации бизнеса. Обосновано, что для развития сферы органического производства и защиты как производителей, так и потребителей от фальсифицированной продукции важно нормативно-правовое регулирование сертификации и маркировки органических продуктов. Установлено, что в последние годы был принят ряд нормативно-правых документов, а также внесены изменения в уже действующие законодательные акты, которые регулируют сферу сертификации и маркировки органической продукции в Украине. Проведенный анализ современного нормативно-правового обеспечения свидетельствует, что благодаря при-

нятым изменениям Украина будет иметь собственную систему сертификации и маркировки в соответствии с национальным законодательством, что будет способствовать развитию и прозрачности отечественного органического сектора и улучшению имиджа Украины на мировой торговой арене.

Ключевые слова: органическая продукция, сертификация, орган сертификации, маркировка, государственный логотип.

ANNOTATION

The article analyzes statistical data on the development of the market for organic agricultural products. Given figures indicate that organic production in Ukraine is developing rapidly and is a promising form of business organization. It is justified that for the development of the sphere of organic production and protection of both producers and consumers from falsified products, it is important legal regulation of certification and labeling of organic products. It was found that in recent years a number of regulatory and legal documents were adopted, as well as amendments to existing legislation governing the certification and labeling of organic products in Ukraine. The article argues that the most significant change is the adoption of the Law of Ukraine «On the basic principles and requirements for organic production, turnover and labeling of organic goods» (which introduces a clear and transparent system of registration with certification bodies, market operators and organic seed, determines the mechanism of state control over the activities of subjects of the organic market and establishes their responsibility for violation of legislation in this area, as well as establishes requirements for certification bodies and defines their functions); introduction of the procedure for certification of organic production and / or turnover of organic products (which establishes requirements for certification of organic production and / or turnover of organic products, as well as the procedure for issuing the certificate, its duplicate and form) approval of the state logo for organic products. The analysis of the modern regulatory framework in the article shows that due to the adopted changes Ukraine will have its own system of certification and labeling in accordance with national legislation, which will contribute to the development and transparency of the domestic organic sector and improve the im-

age of Ukraine in the world trade arena. At the same time, further steps in the field of legal regulation should be aimed at improving the system of incentives for the development of national organic agricultural production and development of domestic market for organic products.

Key words: organic products, certification, certification body, labeling, state logo.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Ринок органічної сільськогосподарської продукції швидко розвивається, оскільки постійно зростає кількість прихильників органічної продукції у світі. Тренд «органік» набуває усе більшої популярності і в Україні: невеликі й середні виробники активніше беруться за виготовлення такої продукції, а торгові мережі відкривають «органічні» відділи. Підґрунтям для функціонування ринку органічної продукції в нашій країні є розвиток законодавчої та нормативно-правової бази регулювання відносин у сфері виробництва, сертифікації та маркування екологічно чистої сільськогосподарської продукції. Саме сертифікація виступає своєрідним інструментом налагодження довіри між виробником і споживачем органічної продукції. Вона проводиться з метою запобігання реалізації продукції, небезпечної для здоров'я людей і навколишнього середовища, сприяння споживачеві в компетентному виборі продукції, створенні умов для участі виробників сільськогосподарської продукції в міжнародній торгівлі. Завдяки сертифікації підприємство отримує документальне підтвердження відповідності його діяльності певним вимогам і стандартам, що є підставою для реалізації органічних продуктів із відповідним органічним маркуванням, яке для покупця є свідченням якості та безпечності придбаного товару.

Таким чином, одним із важливих аспектів розвитку органічного ринку в Україні є необхідність урегулювання нормативно-правової бази, що дасть змогу забезпечити діяльність виробників відповідно до вітчизняних органічних стандартів із відповідним контролем як сертифікаційними органами, так і державою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Питання маркування та сертифікації органічної продукції в Україні досліджували такі вчені, як: Р.М. Безуц

[1], О.В. Бублик [3], О.М. Гвоздь [4], О.Г. Мінькова, В.М. Сакало та О.О. Горб [5], А.В. Ращенко [19] та ін. У науковій літературі та на офіційних інформаційних Інтернет-ресурсах компаній органічного сектору [3; 6; 9; 10; 18] наявна достатня кількість аналітико-статистичних досліджень, пов'язаних із питаннями стану та розвитку органічного ринку в Україні. Водночас, ураховуючи, що протягом останніх років в Україні відбуваються зміни в законодавчому та нормативному забезпеченні щодо сертифікації та маркування органічної продукції, актуальним є дослідження цих питань, виявлення позитивних і негативних змін та обґрунтування подальших напрямів роботи, адже саме відповідна законодавча база в галузі органічного сільського господарства та сертифікації є одним із чинників успішного розвитку органічного виробництва.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Мета статті полягає у дослідженні та аналізі нормативно-правових основ у сфері сертифікації та маркування органічної продукції в Україні та окресленні перспектив розвитку у цій сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В Україні виробники розпочали усвідомлено займатися органічним виробництвом наприкінці 1990-х років [10]. Відтоді вітчизняний органічний ринок постійно розвивається. Завдяки розмірам країни (603 600 км², у тому числі 42,7 млн га сільськогосподарських угідь), географічному положенню, близькості до потенційних міжнародних покупців та поширеним родючим чорноземам Україна має сприятливі умови для органічного сільського господарства [18].

В останні роки спостерігається тенденція активного наповнення внутрішнього ринку вітчизняною органічною продукцією за рахунок налагодження власної переробки органічної сировини. Кількість операторів органічного ринку постійно зростає. Більшість із них виробляє органічну сировину, але зростає також і кількість тих, хто продає перероблений продукт (табл. 1).

Дані табл. 1 свідчать, що за 2020 р. на 17,02% зросла кількість операторів органічного виробництва в Україні, на 32,56% збільшилася кількість переробників органічної продукції та

Таблиця 1

Показники розвитку органічного виробництва в Україні

Показники	Роки		Відхилення	
	2019	2020*	+ / -	%
Кількість операторів органічного виробництва	617	722	105	17,02
Кількість переробників за видом сертифікованої діяльності	86	114	28	32,56
Кількість операторів, які мають упакований готовий харчовий продукт для споживача	60	64	4	6,67

2020* – станом на 26 листопада

Джерело: [10]

на 6,67% збільшилася кількість виробників, які вже мають маркований органічний продукт у пропозиції для кінцевого споживача. Із 722 операторів органічного ринку, які зафіксовані на листопад 2020 р., 114 мають переробку як вид сертифікованої діяльності, із них 64 оператори упаковують продукцію для торгової полиці.

Усього на внутрішньому ринку України в 2020 р., за оціночними даними, реалізовано 7 850 т органічної продукції власного виробництва на суму близько 709 млн грн (еквівалент 25,1 млн дол. США за курсом НБУ на 31.12.2020), що на 3% більше, ніж у 2019 р. [6].

На першому місці за рівнем споживання вже не перший рік упевнено тримається молочна продукція. Вона становить майже 65% усього обсягу споживання органічної продукції. Друге місце за рівнем споживання (18%) посідають круп'яні та зернові вироби, борошно і насіння. У 2020 р. суттєво зросло споживання органічних яєць та олійних виробів. Натомість зменшилося споживання овочів та фруктів, консервованих продуктів та морозива [6].

Активно розвиваючи внутрішній ринок, наша держава все більше заявляє про себе й на міжнародному ринку органічної продукції, входячи за площами сільськогосподарських угідь, задіяних під її вирощування, до світових лідерів, збільшуючи асортимент пропонованої продукції та географію поставок [10].

Одним із драйверів зростання виробництва органічної продукції є ринок ЄС. У 2020 р. Україна посіла 4-е місце зі 124 країн за обсягами органічної продукції, яку український бізнес поставляв до ЄС. Так, протягом 2020 р. до ЄС увезено 2,79 млн т органічної агропродовольчої продукції, 7,8% з якої – українська (217,2 тис т). Загалом експорт української органіки у 2020 р. становив приблизно 204 млн дол США: 73% експорту припадали на Європу, а 24% – на Північну Америку. Серед органічної продукції Україна експортує до ЄС зернові, олійні, ягоди, гриби, горіхи, фрукти, березовий сік та ін. Зростаючий попит європейських споживачів на українську органічну продукцію свідчить про її якість та конкурентоспроможність [7].

Правова підтримка та регулювання органічного виробництва в Україні, що реалізуються завдяки введенню в дію протягом останніх років низки законодавчих і нормативно-правових документів, сприяють як розвитку самого органічного виробництва, так і формуванню ринку органічної продукції в країні.

Так, із метою удосконалення засад правового регулювання органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції та адаптації вимог органічного законодавства до правових норм Євросоюзу 10 липня 2018 р. був прийнятий Закон України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» [17]. Значеним Законом запроваджується чітка та

прозора система реєстрації органів сертифікації, операторів ринку та органічного насіння, визначається механізм державного контролю над діяльністю суб'єктів ринку органічної продукції та встановлюється їхня відповідальність за порушення законодавства у цій сфері. Разом із цим регламентуються процедури сертифікації органічного виробництва й обігу органічної продукції, а також установлюються вимоги до органів сертифікації та визначаються їхні функції. Закон набрав чинності через шість місяців після прийняття – 2 серпня 2019 р.

Відповідно до положень зазначеного Закону (ст. 4), визначено такі базові вимоги до виробників органічної продукції [17]:

- щорічно проходити сертифікацію органічного виробництва;
- декларувати обсяги органічної продукції, яка вводиться в обіг (продається);
- узгоджувати маркування органічної продукції з органом сертифікації.

Таким чином, обов'язковими умовами здійснення органічного виробництва сільськогосподарської продукції є необхідність чіткого дотримання відповідних умов здійснення виробничого процесу, сертифікації та періодичного інспектування. За умов дотримання стандартів органічного виробництва продукція отримує право позиціонуватися на ринку під маркою «органічна».

Сертифікація є одним з основних і найбільш ємних складників органічної гарантійної системи, адже споживач потребує якісного та безпечного харчування, і саме органічні стандарти встановлюють вимоги до виробництва такого продовольства, а інспектування та сертифікація забезпечують дотримання відповідних норм [21, с. 187].

Законом України [17] визначено, що сертифікація органічного виробництва та/або обігу органічної продукції – перевірка та встановлення відповідності виробництва та/або обігу продукції вимогам законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції.

Механізм сертифікації органічного виробництва та/або обігу органічної продукції, видачі сертифіката, його дубліката та форму визначено у «Порядку сертифікації органічного виробництва та/або обігу органічної продукції», затвердженому Постановою КМУ від 21 жовтня 2020 р. [11]. Фактично з прийняттям цього Порядку було запроваджено національну систему сертифікації органічного виробництва, що водночас означає більшу відкритість та прозорість статистичної інформації щодо органічного виробництва та суб'єктів господарювання.

Сертифікацію проводить орган сертифікацій, а саме підприємство, установа, організація чи їхній відокремлений підрозділ, що має право на проведення сертифікації органічного виробництва та/або обігу органічної продукції і внесений до Реєстру органів сертифікації [17].

Реєстр підприємств веде Міністерство економіки України відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 12.02.2020 № 87 «Про затвердження Порядку ведення Державного реєстру операторів, що здійснюють виробництво продукції відповідно до вимог законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції, Державного реєстру органів сертифікації у сфері органічного виробництва та обігу органічної продукції, Державного реєстру органічного насіння і садивного матеріалу» [15].

Необхідно зазначити, що відповідно до Звіту про базове відстеження результативності зазначеної Постанови (від 10.03.2021), протягом року після набрання нею чинності випадків звернення від суб'єктів господарювання стосовно внесення їх до реєстрів не зафіксовано у зв'язку з відсутністю акредитованих відповідно до Закону України «Про акредитацію органів з оцінки відповідності» органів сертифікації, як це передбачено нормами Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції». Нині ведеться робота щодо запуску Реєстру органів сертифікації, після чого стане можливим запровадження інших реєстрів [8].

Водночас слід відзначити, що органи іноземної сертифікації були зацікавлені у веденні діяльності із сертифікації органічного виробництва відповідно до українського законодавства та можливості бути включеними до Реєстру органів сертифікації. Це підтверджено опитуванням, проведеним 03.12.2020 під час міжнародного круглого столу з органами іноземної сертифікації. Так, у заході взяли участь представники 18 органів іноземної сертифікації, 10 з яких підтвердили намір подати заявки на включення до Реєстру органів сертифікації [8].

Державний реєстр операторів, Реєстр органів сертифікації та Реєстр органічного насіння і садивного матеріалу повинні вестися в електронній формі державною мовою (за винятком ботанічних таксонів, які зазначають двома мовами: українською і латинською). За своєю сутністю вони є базами даних, які розміщені на офіційному вебсайті Мінекономіки [4, с. 50].

Для того щоб пройти процедуру сертифікації органічного виробництва, вітчизняний виробник може звернутися до одного з органів сертифікації, офіційний перелік яких визначено у оновленому Регламенті ЄС № 2021/4612 від 16.03.2021 (табл. 2). Органи сертифікації, включені у цей перелік, визнані Європейською комісією для надання послуг контролю в Україні та мають право видавати сертифікати інспекції на експорт.

Дані табл. 2 свідчать, що найбільша кількість органів сертифікації є представниками Італії та Німеччини (по 4% або по 20% від загальної кількості), два органи сертифікації є представниками Аргентини (10% від загальної кількості), та по одному представнику

(відповідно по 5%) з України, Вірменії, Албанії, Нідерландів, Франції, Швейцарії, Греції, Латвії, Індії та Польщі. Варто відзначити, що серед усіх акредитованих органів сертифікації лише українська компанія «Органік Стандарт» та нідерландська компанія Control Union Certifications мають право надавати послуги в галузі органічної сертифікації за всіма категоріями продукції.

До 2007 р. в Україні сертифікація аграрних підприємств відбувалася лише іноземними організаціями. Першою та єдиною українською сертифікаційною компанією стало ТОВ «Органік стандарт», яке було засновано у січні 2007 р. провідними українськими організаціями, що представляють органічний сектор України, у рамках українсько-швейцарського проєкту зі співробітництва та міжнародної технічної підтримки відповідно до договору між урядами України та Швейцарії щодо технічної та фінансової співпраці від 13 жовтня 1997 р. Сьогодні український орган сертифікації «Органік Стандарт» включено до офіційного переліку сертифікаційних органів, визнаних у ЄС та Швейцарії. Нині компанія здійснює сертифікацію в усіх регіонах України та в Республіці Білорусь, окрім того, проводить інспекційні роботи в Казахстані в партнерстві з міжнародними органами сертифікації [9].

Чинним в Україні законодавством передбачено дотримання певних стандартів під час ведення органічного сільськогосподарського виробництва:

- міжнародних – визначають мінімальні вимоги до виробництва органічної сільськогосподарської продукції і спрямовані на встановлення системи стандартів для державних та приватних органів сертифікації (Постанова Ради ЄС 834/2007 та додаткові постанови: Постанова Комісії ЄС 889/2008; Постанова Комісії ЄС 1235/2008, базові міжнародні стандарти органічного виробництва і переробки продукції, ухвалені Міжнародною федерацією органічного сільськогосподарського руху (IFOAM – International Foundation for Organic Agriculture Movements)) [4, с. 103];

- національних – обов'язкові стандарти, розроблені з урахуванням міжнародних стандартів і представлені у вигляді постанов, що є юридично пов'язаними [4, с. 103]. Більшість країн Європи має додаткові національні стандарти з органічного виробництва, які загалом визначають адміністративні процеси (наприклад, реєстрацію операторів та контролюючих органів), конкретизують санкції, використання національних органічних логотипів або визначають стандарти для таких видів виробничої діяльності, які не зазначені в законодавстві ЄС [9].

- приватних (місцевих) – укладаються на добровільних засадах, які запроваджені органами сертифікації та можуть бути більш вимогливими, ніж загальноприйняті [4, с. 103]. Сьогодні існує широкий спектр приватних органічних стандар-

Таблиця 2

**Список міжнародних акредитованих органів сертифікації
(органічне виробництво та обіг органічної продукції),
включених до офіційного Переліку затвердженого Комісією ЄС (станом на 16.03.2021)**

№	Назва органу сертифікації	Країна	Код органу сертифікації	Сфера сертифікації*					
				A	B	C	D	E	F
1	Органік Стандарт (Organic Standard) / www.organicstandard.com.ua	Україна	UA-BIO-108	+	+	+	+	+	+
2	CCPB Srl / www.ccpb.it	Італія	UA-BIO-102	+	+	-	+	+	-
3	Ecoglobe / www.ecoglobe.am	Вірменія	UA-BIO-112	+	+	-	+	-	-
4	Istituto Certificazione Etica e Ambientale (ICEA) / www.icea.info	Італія	UA-BIO-115	+	-	-	+	-	-
5	Bioagricert S.r.l. / www.bioagricert.org	Італія	UA-BIO-132	+	+	-	+	-	-
6	Lacon GmbH / www.lacon-institut.com	Німеччина	UA-BIO-134	+	-	-	-	-	-
7	Letis S.A / www.letis.org	Аргентина	UA-BIO-135	+	-	-	+	-	-
8	Albinspekt / www.albinspekt.com	Албанія	UA-BIO-139	-	+	-	-	-	-
9	CERES Certification of Environmental Standards GmbH / www.ceres-cert.com	Німеччина	UA-BIO-140	+	+	-	+	-	-
10	Kiwa BCS Цко-Garantie GmbH / www.kiwabcs-oeko.com	Німеччина	UA-BIO-141	+	-	-	+	+	-
11	Control Union Certifications / www.certification.controlunion.com	Нідерланди	UA-BIO-149	+	+	+	+	+	+
12	Suolo e Salute srl / www.suoloesalute.it	Італія	UA-BIO-150	+	-	-	-	-	-
13	Agreco R.F. Göderz GmbH / www.agrecogmbh.de	Німеччина	UA-BIO-151	+	+	-	+	-	-
14	Ecocert SA / www.ecocert.com	Франція	UA-BIO-154	+	+	-	+	+	-
15	Bio.inspecta AG / www.bio-inspecta.ch	Швейцарія	UA-BIO-161	+	+	-	+	+	+
16	A CERT European Organization for Certification S.A / www.a-cert.org	Греція	UA-BIO-171	+	-	-	+	-	-
17	SIA "Sertifikācijas un testēšanas centrs" / www.stc.lv	Латвія	UA-BIO-173	+	+	-	+	+	+
18	Biocert International Pvt Ltd / www.biocertinternational.com/	Індія	UA-BIO-177	+	-	-	+	+	-
19	DQS Polska sp. z o.o. / www.dqs.pl	Польща	UA-BIO-181	+	+	-	+	-	-
20	Organizaciyn Internacional Agropecuaria / http://www.oia.com.ar	Аргентина	UA-BIO-110	+	-	-	+	-	-

* Категорії продукції: А – продукти рослинництва, що не піддавалися переробці; В – живі тварини або продукти тваринництва, що не піддавалися переробці; С – продукти аквакультури та водорості; D – продукти переробки с.-г. походження для споживання як продуктів харчування; Е – продукти переробки с.-г. походження для використання як кормів; F – посадковий матеріал та насіння.

Джерело: [20]

тів (такі як BioSuisse (Швейцарія), Demeter (поширені по всьому світі), Naturland (Німеччина та весь світ), Soil Association (Великобританія), KRAV (Швеція), БІОЛан (Україна)), власниками яких зазвичай є фермерські асоціації [9].

Вибір найбільш придатного органічного стандарту для сертифікації передусім залежить від кінцевого споживача органічної продукції. Найважливіші країни – імпортери органічної продукції та зростаюча кількість країн – виробників органічної продукції регулюють органічний ринок, тобто продукція повинна бути сер-

тифікована відповідно до придатної постанови/стандартів, щоб продаватися на відповідному ринку як «органічна». Розглянемо на прикладі найважливіших ринків:

– Європейський Союз та його регламенти щодо органічного виробництва: Регламент Ради (ЄС) № 834/2007 та додаткові регламенти: Регламент Комісії (ЄС) № 889/2008; Регламент Комісії (ЄС) № 1235/2008);

– Сполучені Штати Америки та їхня Національна органічна програма (NOP – National Organic Program);

– Швейцарія, Ізраїль, Аргентина, Австралія мають органічні постанови, еквівалентні Регламенту Ради (ЄС) 834/2007.

У країнах, що не є членами Європейського Союзу, застосовується стандарт Міжнародних акредитованих органів сертифікації з органічного виробництва і переробки, еквівалентний регламентам Ради (ЄС) № 834/2007 та № 889/2008 [9].

Сертифікація виробників органіки проводиться щорічно з обов'язковою перевіркою виробництва. Виробник має право вибрати будь-який орган сертифікації та укласти з ним договір на проведення сертифікації. Якщо виробництво чи обіг органічної продукції відповідає законодавству, виробникові видається спеціальний сертифікат, який діє протягом 15 місяців.

У сертифікаті вказуються: найменування юридичної особи або, у разі ФОП, ПІБ підприємця; код із державного реєстру для юридичної особи або номер платника податку для ФОП; галузь органічного виробництва та/або обігу органічної продукції; статус продукції (органічна або перехідного періоду) та її асортимент; дата видачі та закінчення терміну дії сертифікату; інформація про орган, який видав сертифікат [17].

Якщо органічна продукція експортуватиметься, то потрібно додатково укласти договір з органом іноземної сертифікації.

Оскільки процес сертифікації є дороговартісним, то в багатьох країнах на державному рівні стимулюється поява нових суб'єктів органічного сектору та надається підтримка вже діючим. Одним з інструментів відповідної підтримки є надання субсидій на сертифікацію. Умови отримання та розмір таких виплат залежить від розроблених програм відповідними органами та рівня їхньої компетенції [1, с. 117].

Що стосується вітчизняного законодавства, то 5 листопада 2020 р. ухвалено зміни до Закону «Про державну підтримку сільського господарства України», де прямо передбачено можливість державної підтримки виробників органічної сільськогосподарської продукції шляхом:

– виділення бюджетних субсидій з розрахунку 5 тис грн на 1 га оброблюваних угідь (але не більше ніж 20 га на господарство) та/або одну голову великої рогатої худоби;

– відшкодування до 30% вартості витрат на проведення сертифікації органічного виробництва;

– відшкодування до 30% вартості витрат на придбання дозволених для використання засобів захисту рослин та добрив, насіння, садивного матеріалу та кормів [13].

Відрізнити органічну продукцію від наявної на полицях магазинів допомагає спеціальне маркування. Відповідно до Закону України [17], маркування – інформація про органічну продукцію, державний логотип для органічної продукції, нанесена на етикетку, упаковку, тару, контейнер, контретикетку, кольєретку, ярлик,

пробку, листок-вкладиш або на інші елементи упаковки, що супроводжує таку продукцію або посилається на неї відповідно до вимог законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції.

Уся органічна продукція, що вводить у обіг та реалізується в Україні, повинна маркуватися державним логотипом для органічної продукції, який був затверджений Наказом Мінагрополітики від 22.02.2019 № 67 «Про затвердження державного логотипа для органічної продукції» [14]. Логотип складається з графічного зображення двох кругів, які перетинаються, утворюючи фігуру у вигляді листка рослини, а також надпису «Органічний продукт» (рис. 1).

Рис. 1. Державний логотип для органічної продукції

Продукт дозволяється маркувати як органічний продукт, якщо він вироблений відповідно до вимог законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції і містить не менше ніж 95% органічних інгредієнтів сільськогосподарського походження (за вагою без урахування частки води та кухонної солі) та не більше 5% (за вагою) неорганічних інгредієнтів, внесених до Переліку речовин (інгредієнтів, компонентів), що дозволяється використовувати у процесі органічного виробництва та які дозволені до використання у гранично допустимих кількостях. Органічне виробництво такого продукту підтверджується сертифікатом.

Обов'язковим елементом маркування органічної продукції є кодівий номер, що розміщується під державним логотипом для органічної продукції та містить: акронім, що ідентифікує державу походження; напис organic; реєстраційний код органу сертифікації, що здійснив сертифікацію органічного виробництва.

Під час маркування органічної продукції, відповідно до законодавства, дозволяється додатково використовувати інші логотипи, запроваджені операторами, що здійснюють виробництво, реалізацію органічної продукції, чи їхніми об'єднаннями, якщо вони не заборонені законом.

Відповідно до змін, внесених у липні 2021 р. до розділу XI «Перехідні положення» Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції», до 1 липня 2024 р. суб'єкти господарювання мають право реалізо-

увати сільськогосподарську продукцію як органічну та використовувати напис «органічний продукт» у власних назвах продуктів та торговельних марках, а також позначення та написи «органічний», «біодинамічний», «біологічний», «екологічний», «органік» та/або будь-які однокореневі та/або похідні слова від цих слів із префіксами «біо-», «еко-», за умови наявності чинного сертифіката, що засвідчує виробництво та/або обіг органічної продукції згідно із законодавством іншим, аніж законодавство України, виданого органом іноземної сертифікації [12].

Прийнятий логотип є передумовою уникнення фальсифікації продукції, оскільки до цього часу були випадки маркування позначками «біо», «еко», «органік» товарів, які не мали на це достатніх підстав. Досить часто в Україні можна зустріти таке поняття, як «грінвошинг» (greenwashihg) – явище, коли виробники видають свою продукцію за органічну, не дотримуючись технологічних норм та вимог. Таким чином, продукція, вироблена на загальних вимогах, маркується як екологічно чиста або органічна. Затверджений логотип дасть змогу захистити споживача від таких фальсифікацій, а виробників органічної продукції – від недобросовісної конкуренції [2, с. 38].

Отже, можемо стверджувати, що розвиток органічного сектору є особливо важливим та перспективним для вітчизняних аграріїв, споживачів та держави у цілому, особливо в контексті забезпечення продовольчої безпеки, здорового харчування та збереження навколишнього природного середовища. Уряд разом із фахівцями органічного ринку активно працює у напрямі створення належного правового забезпечення процесів сертифікації та маркування органічних виробників, а також запровадження чіткої та ефективної системи їх державної підтримки як на регіональному, так і на національному рівнях.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Сертифікація та маркування органічної продукції виконують інформаційну та регуляторну функції, є надійним інструментом гарантування охорони життя та здоров'я людей, захисту навколишнього середовища. Головне призначення сертифікації виробництва як органічного – гарантування того, що всі стадії виготовлення продукції та всі її складники відповідають певним стандартам або вимогам, а також виключення можливості того, що продукція є шкідливою для споживачів. Маркування органічної продукції дає змогу споживачам уникати фальсифікованої продукції, а виробникам – боротися з недобросовісною конкуренцією. Нанесення зображення Державного логотипа свідчить про те, що виробник органічної продукції пройшов спеціальну сертифікацію і має відповідні документи.

Сприяння розвитку органічного виробництва в Україні – один із пріоритетів діяльності уряду. Проведені дослідження свідчать, що сьогодні

офіційний статус вітчизняного органічного продукту та вітчизняного органічного виробництва знаходиться на етапі активного формування. Протягом останніх років уряд спільно з громадськими організаціями та міжнародними проектами працює над удосконаленням законодавчої нормативно-правової бази. Зокрема, прийнято низку нормативно-правих документів, а також внесені зміни до чинних законодавчих актів, які регулюють сферу сертифікації та маркування органічної продукції в Україні. Якщо раніше виробники сертифікували своє виробництво за законодавством інших країн, переважно ЄС, то тепер Україна матиме власну систему сертифікації відповідно до національного законодавства. Такі зміни сприятимуть розвитку та прозорості вітчизняного органічного сектору та поліпшенню іміджу України на світовій торговій арені. Водночас одним із нагальних завдань є гармонізація законодавства України з виробництва органічної продукції зі світовими системами сертифікації. Сумісність таких систем дасть змогу розширити зовнішній ринок органічних продуктів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Безус Р.М. Формування організаційно-економічних засад розвитку виробництва органічної продукції : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.03 ; Житомир. нац. агроеклог. ун-т. Житомир, 2015. 499 с.
2. Бублик О.Б. Особливості маркування органічної продукції в Україні. *Економічний простір*. 2020. № 154. С. 36–40.
3. Внутрішній органічний ринок України у 2020 році зріс на 3%. *Інформаційний портал OrganicInfo*. URL: <https://organicinfo.ua/news/organic-domestic-market-2020/> (дата звернення: 24.09.2021).
4. Гвоздь О.М. Державне регулювання розвитку органічного сільськогосподарського виробництва в Україні : дис. ... д-ра філософії : 073 «Менеджмент» ; Львівський нац. ун-т ім. І. Франка. Львів, 2021. 216 с.
5. Мінькова О., Сакало В., Горб О. Маркування та сертифікація органічної продукції. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 2(176). С. 126–135.
6. Огляд органічного ринку України. 2020. *Інформаційний портал OrganicInfo*. URL: <https://organicinfo.ua/infographics/ua-organic-market-overview-2020/> (дата звернення: 24.09.2021).
7. Органічне виробництво в Україні. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=ed6463ce-f338-4ef0-a8a8-e778d3d0ffd1&title=OrganichneVirobnitstvoVUkraini> (дата звернення: 24.09.2021).
8. Офіційний сайт Міністерства економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA> (дата звернення: 25.09.2021).
9. Офіційний сайт ТОВ «Органік Стандарт».
10. URL: <https://organicstandard.ua/ua/> (дата звернення: 24.09.2021).
11. Офіційний сайт Федерації органічного руху України. URL: <http://organic.com.ua/-uk/homepage/2010-01-26-13-42-29> (дата звернення: 25.09.2021).
12. Порядок сертифікації органічного виробництва та/або обігу органічної продукції : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.10.2020 № 1032. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1032-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 24.09.2021).

13. Про внесення зміни до розділу XI «Перехідні положення» Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції»: Закон України від 14.07.2021 № 1649-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1649-20#Text> (дата звернення: 24.09.2021).
14. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24.07.2004 № 1877-IV (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text> (дата звернення: 24.09.2021).
15. Про затвердження державного логотипа для органічної продукції: Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 22.02.2019 № 67. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0261-19#Text> (дата звернення: 24.09.2021).
16. Про затвердження Порядку ведення Державного реєстру операторів, що здійснюють виробництво продукції відповідно до вимог законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції, Державного реєстру органів сертифікації у сфері органічного виробництва та обігу органічної продукції, Державного реєстру органічного насіння і садивного матеріалу: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.02.2020 № 87. URL: <https://www.kmu.gov.ua> (дата звернення: 24.09.2021).
17. Про затвердження порядку сертифікації органічного виробництва та/або обігу органічної продукції та внесення змін до Постанови Кабінету Міністрів України від 23 жовтня 2019 р. № 970: Постанова КМУ від 21 жовтня 2020 р. № 1032. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1032-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 24.09.2021).
18. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції: Закон України від 10 липня 2018 р. № 2496-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19> (дата звернення: 24.09.2021).
19. Прокопчук Н., Галашевський С. Органічний ринок в Україні. Інформаційний бюлетень від 12.02.2020 / Швейцарсько-українська програма «Розвиток торгівлі з вищою доданою вартістю в органічному та молочному секторах України. Київ, 2020. URL: https://organicinfo.ua/wp-content/uploads/2020/02/UAOrganic_fact_sheet_2020-UA-1.pdf (дата звернення: 25.09.2021).
20. Ращенко А.В. Особливості запровадження сертифікації органічної сільськогосподарської продукції в Україні. *Вісник ЖНАЕУ*. 2010. № 2(27). Т. 2 (економічні науки). С. 428–435.
21. Список міжнародних акредитованих органів сертифікації (органічне виробництво та обіг органічної продукції), включених до офіційного Переліку затвердженого Комісією ЄС (станом на 16.03.2021). URL: https://organicinfo.ua/wp-content/uploads/2020/01/Certification-bodies-Ukraine_EU-Regulation-1235_updated_2021.pdf (дата звернення: 20.09.2021).
22. Шкуратов О.І., Чудовська В.А., Вдовиченко А.В. Органічне сільське господарство: еколого-економічні імперативи розвитку: монографія. Київ: ДІА, 2015. 248 с.
2. Bublyk O.B. (2020) Osoblyvosti markuvannja orghanichnoji produkciji v Ukraini [Features of the organic products labeling in Ukraine]. *Ekonomichnyj prostir*, no. 154, pp. 36–40.
3. Information portal OrganicInfo (2021) Vnutrishnij orghanichnyj rynek Ukrainy 2020 roci zris na 3% [Ukraine's domestic organic market in 2020 grew by 3%]. Available at: <https://organicinfo.ua/news/organic-domestic-market-2020> (accessed 24 September 2021).
4. Ghvozdj O.M. (2021) Derzhavne rehuljuvannja rozvytku orghanichnogho siljskoghospodarskogho vyrobnyctva v Ukraini [State regulation of the development of organic agricultural production in Ukraine] (PhD Thesis), Lviv: Lviv National University of I. Franko.
5. Minjkova O., Sakalo V., Ghorb O. (2016) Markuvannja ta sertyfikacija orghanichnoji produkciji [Organic labeling and certification]. *Aktualjni problemy ekonomiky*, no. 2(176), pp. 126–135.
6. Information portal OrganicInfo (2020) Oghljad orghanichnogho rynku Ukrainy [Review of the organic market of Ukraine]. Available at: <https://organicinfo.ua/news/organic-domestic-market-2020> (accessed 24 September 2021).
7. Orghanichne vyrobnyctvo v Ukraini (2021) [Organic production in Ukraine]. Available at: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=ed6463ce-f338-4ef0-a8a8-e778d3d0ffd1&title=OrganichneVirobnitstvoVUkraini> (accessed 24 September 2021).
8. The official site of the Ukraine's Ministry of Economy. Available at: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA> (accessed 25 September 2021).
9. The official site of LLC «Organic Standard» (2021). Available at: <https://organicstandard.ua/ua> (accessed 24 September 2021).
10. The official site of the Ukraine's organic movement Federation (2021). Available at: <http://www.organic.com.ua/uk/homepage/2010-01-26-13-42-29> (accessed 25 September 2021).
11. Cabinet of Ministers of Ukraine (2020) Postanova «Pro porjadok sertyfikaciji orghanichnogho vyrobnyctva ta/abo obighu orghanichnoji produkciji», no. 1032. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1032-2020-%D0%BF#Text> (accessed 24 September 2021).
12. Law of Ukraine (2021) Pro vnesennja zminy do rozdilju XI «Perekhichni polozhennja» Zakonu Ukrainy «Pro osnovni pryncypy ta vymoghy do orghanichnogho vyrobnyctva, obighu ta markuvannja orghanichnoji produkciji», no. 1649-IX. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1649-20#Text> (accessed 24 September 2021).
13. Law of Ukraine (2004) Pro derzhavnu pidtrymku siljskoghospodarstva Ukrainy, no. 1877-IV. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text> (accessed 24 September 2021).
14. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine (2019) Nakaz «Pro zatverdzhennja derzhavnogho loghotypa dlja orghanichnoji produkciji», no. 67. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0261-19#Text> (accessed 24 September 2021).
15. Cabinet of Ministers of Ukraine (2020) Postanova «Pro zatverdzhennja Porjadku vedennja Derzhavnogho rejestr operatoriv, shho zdijsnjutj vyrobnyctvo produkciji vidpovidno do vymogh zakonodavstva u sferi orghanichnogho vyrobnyctva, obighu ta markuvannja orghanichnoji produkciji, Derzhavnogho rejestr orghaniv sertyfikaciji u sferi orghanichnogho vyrobnyctva ta obighu orghanichnoji produkciji, Derzhavnogho rejestr orghanichnogho nasinnja i sadyvnogho material», no. 87. Available at: <https://www.kmu.gov.ua> (accessed 24 September 2021).

REFERENCES:

1. Bezus R.M. (2015) Formuvannja orghanizacijno-ekonomichnykh zasad rozvytku vyrobnyctva orghanichnoji produkciji [Formation of organizational and economic principles of organic production process] (PhD Thesis), Zhytomyr: Zhytomyr National Agroecological University.

16. Cabinet of Ministers of Ukraine (2019) Postanova «Pro zatverdzhennja porjadku sertyfikaciji orghanichnogho vyrobnyctva ta/abo obighu orghanichnoji produkciji ta vnesennja zmin do postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23 zhovtnja 2019r. №970», no. 1032. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1032-2020-%D0%BF#Text> (accessed 24 September 2021).
17. Law of Ukraine (2018) Pro osnovni pryncypy ta vymoghy do orghanichnogho vyrobnyctva, obighu ta markuvannja orghanichnoji produkciji, no. 2496-VIII. Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19> (accessed 24 September 2021).
18. Prokopchuk N., Ghalashevsjkyj S. (2020) Orghanichnyj ry-nok v Ukraini [Organic market in Ukraine]. Available at: https://organicinfo.ua/wp-content/uploads/2020/02/UAOrganic_fact_sheet_2020-UA-1.pdf (accessed 25 September 2021).
19. Rashhenko A.V. (2010) Osoblyvosti zaprovadzhennja sertyfikaciji orghanichnoji sil'sjokhospodarsjkoji produkciji v Ukraini [Peculiarity of introduction of organic agricultural products certification in Ukraine]. *Visnyk ZhNAEU*, vol. 2, no. 2(27), pp. 428–435.
20. Spysok mizhnarodnykh akredytovanykh orghaniv sertyfikaciji (orghanichne vyrobnyctvo ta obigh orghanichnoji produkciji), vkljuchenykh do oficijnogho Pereliku zatverdzenogho Komisijeju JeC (2021). Available at: https://organicinfo.ua/wp-content/uploads/2020/01/Certification-bodies-Ukraine_EU-Regulation-1235_updated_2021.pdf (accessed 20 September 2021).
21. Shkuratov O.I., Chudovs'jka V.A., Vdovychenko A.V. (2015) Orghanichne sil'sjke ghospodarstvo: ekologho-ekonomichni imperatyvy rozvytku [Organic agriculture: ecological and economic imperatives of development]: monografija. Kyiv: LLC «DIA». (in Ukrainian)